

Warszawa, 25 lipca 2016 r.

Minimum egzystencji w układzie przestrzennym.

Komentarz do danych za 2015 r.

Wprowadzenie

Do oszacowania minimum egzystencji w 2015 r. sięgnięto po średnioroczne ceny dóbr i usług udostępnione przez GUS.¹ W prezentowanych wynikach nie uwzględniamy specyfiki regionów czy miast – w strukturze spożycia nie wzięto pod uwagę różnic wynikających z ich specyfiki. Wyniki obrazują cenową dostępność dóbr i usług w standardzie ME. Dlatego wyniki te winny być interpretowane z dużą ostrożnością.

Podobnie jak w poprzednich badaniach, zróżnicowanie wartości koszyków przedstawiamy na przykładzie 4-osobowego gospodarstwa domowego (z dwójką dzieci).

Zróżnicowanie minimum egzystencji w przekroju województw

Najwyższą wartość minimum egzystencji odnotowano w woj. zachodnio-pomorskim (+6,9%) oraz śląskim (+3,5%). Najniższe wartości minimum przeżycia cechowały regiony podkarpacki (-5%) oraz lubelski (-4,6%). Rozpiętość między wartościami „skrajnymi” minimum egzystencji wynosiła 11,9 punktu proc.

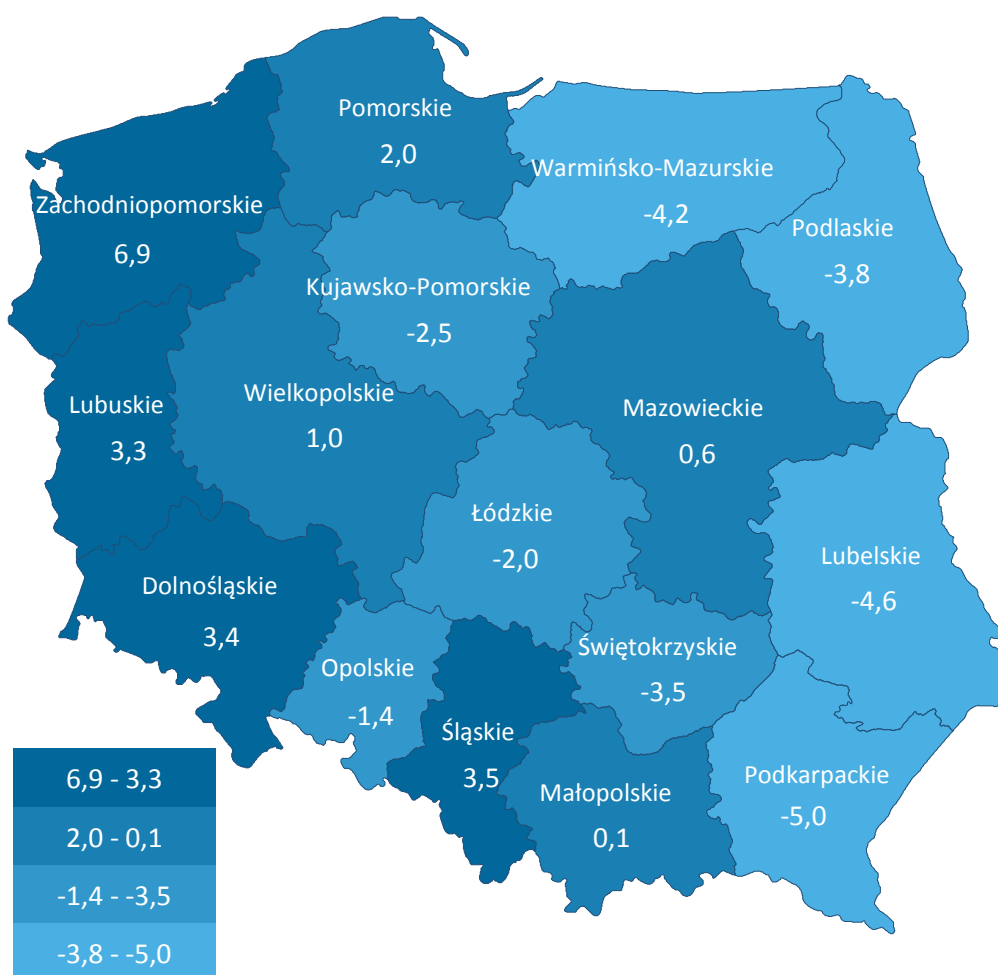
Największymi grupami wydatków w koszyku minimum egzystencji są artykuły żywnościowe oraz wydatki związane z użytkowaniem mieszkania. W budżecie 4-osobowego gospodarstwa stanowią one średnio w kraju 79,6% koszyka. Zmiany wycen tych grup najbardziej wpływają na ostateczny wynik.

Stopień zróżnicowań artykułów żywności w minimum egzystencji nie był duży (8,3%). Żywność była „najdroższa” w woj. dolnośląskim (+4,6%); za to samo pod względem ilości najmniej można było wydać w woj. świętokrzyskim (-3,8%).

¹ Gdy brakowało danych na poziomie województwa, przyjmowano wartość ogólnopolską skorygowaną o wskaźnik cen według województw (por. GUS 2016 a). W sytuacji gdy brakowało danych z notowań GUS, wartość określano na podstawie rozpoznania rynku.

Głównym czynnikiem różnic wartości minimum egzystencji w województwach były koszty korzystania z zasobów komunalnych. Najważniejszymi elementami w tej grupie wydatków są opłaty za dostarczenie wody i inne usługi komunalne (32,7% średnich kosztów eksploatacji), ciepłą wodę (27%), centralne ogrzewanie (18,7%) i czynsz (12,7%).

Mapa 1. Zróżnicowanie wartości minimum egzystencji w 2015 r.
(Odchylenia od wartości średniej, w punktach proc.)

Źródło: Opracowanie własne.

Największe wahania od wartości średniej w kraju dotyczyło czynszów: najwyższe były w woj. pomorskim (41% wyższe od średniej), a najniższe (o ponad 39%) w woj. lubelskim. Duże zróżnicowania dotyczyły centralnego ogrzewania: wartości maksymalne w województwie podlaskim (+29%), a minimalne w warmińsko-mazurskim (-18%).

Co do innych grup wydatków, dużym zróżnicowaniem cechują się wydatki na cele edukacyjne (por. Tabela 1), co było związane z odmiennymi opłatami za przedszkole, podręczniki czy ofertę edukacyjno-kulturalną. Skala różnic między województwami „skrajnymi” sięgała ponad 34%. W ochronie zdrowia skala zróżnicowań jest mniejsza (12,9%): ceny podstawowych leków i usług medycznych wyceniono najdrożej na dolnośląskim (+5,9%), a najniżej na Podlasiu (-7%).

Tabela 1. Odchylenia minimum egzystencji od wartości przeciętnej dla kraju według głównych grup wydatków w 2015 r. - (gospodarstwo 4-osobowe, Polska = 0)

Województwo	ME ogółem	Żywność	Eksploatacja	Edukacja	Odzież i obuwie	Ochrona zdrowia
Dolnośląskie	3,4	4,6	3,4	-16,1	6,1	5,9
Kujawsko-pomorskie	-2,5	-0,6	-3,5	-20,0	-3,5	-0,5
Lubelskie	-4,6	-3,6	-7,9	-6,6	5,5	-6,0
Lubuskie	3,3	0,3	6,7	5,3	8,7	5,6
Łódzkie	-2,0	-1,9	-2,0	4,6	-6,5	-3,1
Małopolskie	0,1	1,0	-1,2	1,6	0,1	-2,6
Mazowieckie	0,6	0,8	-1,8	14,0	5,3	0,7
Opolskie	-1,4	0,2	-3,7	0,2	-0,8	-1,3
Podkarpackie	-5,0	-3,0	-7,0	-12,4	-7,0	-2,6
Podlaskie	-3,8	-2,2	-3,6	-19,0	-7,7	-7,0
Pomorskie	2,0	1,1	4,1	-8,9	3,1	0,7
Śląskie	3,5	1,8	6,6	14,1	-1,2	-1,0
Świętokrzyskie	-3,5	-3,8	-4,7	-4,7	6,1	-3,0
Warmińsko-mazurskie	-4,2	0,1	-13,5	11,4	2,5	0,9
Wielkopolskie	1,0	-2,0	5,3	11,4	-9,0	4,8
Zachodnio-pomorskie	6,9	3,6	13,3	3,5	1,1	2,1
Polska	0,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 2. Zróżnicowanie opłat mieszkaniowych w minimum egzystencji w przekroju województw w 2015 r. (gospodarstwo domowe 4-osobowe, Polska = 0).

Województwo	Czynsz	Woda i usługi komunalne	Energia elektr.	Gaz	Centralne ogrzewanie	Ciepła woda	Malowanie	Oplaty za mieszkanie razem
Dolnośląskie	11,6	14,0	0,3	1,3	7,3	-15,2	4,9	3,4
Kujawsko-pomorskie	12,7	-8,4	-1,1	22,5	-12,1	-2,3	2,8	-3,5
Lubelskie	-39,0	-14,2	-2,2	-4,2	-10,3	14,2	7,7	-7,9
Lubuskie	-5,8	12,9	-0,1	12,7	17,1	-0,9	-14,9	6,7
Łódzkie	-0,7	-10,9	2,6	-2,4	12,1	-2,6	-1,3	-2,0
Małopolskie	-8,2	-0,3	-8,2	-3,3	-8,5	7,5	25,0	-1,2
Mazowieckie	-4,5	0,8	-0,3	-4,6	-16,6	6,4	11,3	-1,8
Opolskie	-5,3	-1,2	0,3	1,0	-13,3	-0,5	-4,8	-3,7
Podkarpackie	-25,6	-5,1	-2,1	-4,1	-12,6	1,9	-4,0	-7,0
Podlaskie	-13,6	-16,3	4,2	-4,6	28,9	-7,9	7,2	-3,6
Pomorskie	41,2	-5,3	6,3	-1,9	-1,0	1,9	-7,6	4,1
Śląskie	11,1	22,1	-0,8	1,0	-1,3	-6,5	-10,1	6,6
Świętokrzyskie	-24,9	-2,7	-3,0	-4,1	-6,3	3,4	-35,4	-4,7
Warmińsko-mazurskie	-22,3	-13,4	5,3	-2,6	-18,1	-11,6	-6,7	-13,5
Wielkopolskie	17,1	2,8	-1,3	-1,2	19,1	-4,8	1,7	5,3
Zachodnio-pomorskie	13,1	9,1	1,6	-1,2	25,1	14,5	-11,2	13,3

Źródło: Opracowanie własne.

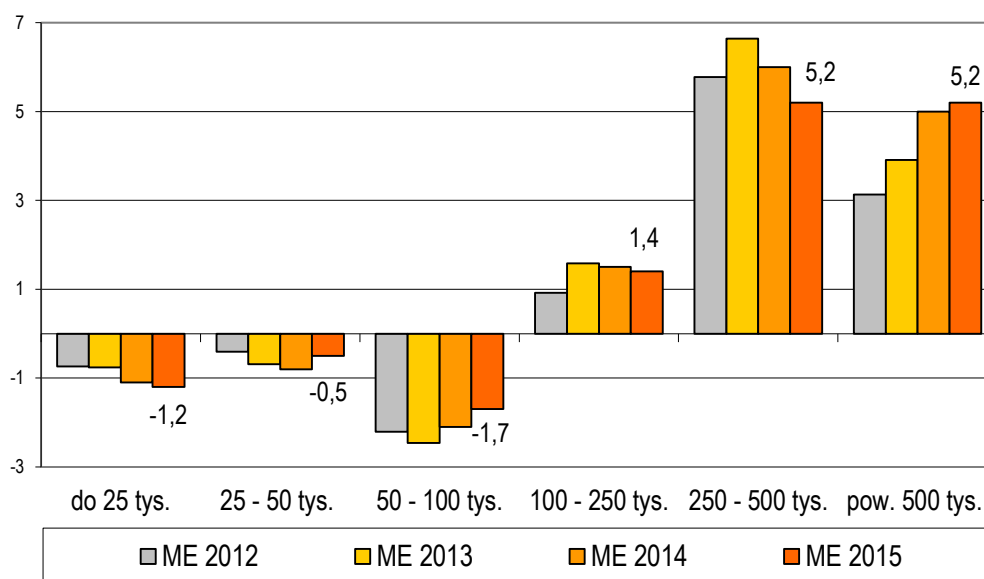
Zróżnicowanie minimum egzystencji w przekroju klas miast

Podobnie jak w latach poprzednich, **minimum egzystencji dla klas miast** w 2015 r. – osiągnęło najwyższe wartości w największych z nich (+5%). Minimum przeżycia było najniższe w miastach od 50 do 100 tys. mieszkańców (-1,7%).

Wartość koszyka żywności była znacznie droższa w największych miastach (+5,8%), a najtańsza w tych najmniejszych (-2,5%). Podobne tendencje odnoszą się do wydatków zdrowotnych.

Istotnym czynnikiem wpływającym na zróżnicowanie koszyka minimum egzystencji były różnice w opłatach za mieszkanie. Koszty te były najniższe w miastach od 50 do 100 tys. mieszkańców (-4,7%), a najwyższe – blisko o 10% – w miastach od 250 do 500 tys. mieszkańców.

Wykres 1. Odchylenia minimum egzystencji w klasach miast od średniej w kraju w latach 2012-2015 (Polska=0)

Źródło: Opracowanie własne.

Na różnice te wpłynęła polityka władz miejskich, wyznaczająca poziom czynszu w zasobach komunalnych – w dużych aglomeracjach czynsze były droższe o ponad 50%, a usługi komunalne (dostarczenie wody, opłaty śmieciowe) – o 20%. W tych miastach dużo niższe były opłaty pobierane za ciepłą wodę i centralne ogrzewanie (odpowiednio -26% oraz -19%).

Tabela 3. Odchylenia minimum egzystencji od średniej dla kraju według klas miast i grup wydatków w 2015 r. (Polska = 0).

Województwo	ME (gosp. 4-osobowe)		Żywność	Opłaty za mieszkanie	W tym:				Zdrowie
	W zł	Odchylenie od średniej			Czynsz	U. komunalne	C. woda	Centr. ogrzewanie	
Do 25 tys.	458,77	-1,2	-2,5	1,1	-17,1	-6,8	15,0	7,8	-2,0
25 - 50 tys.	461,78	-0,5	0,1	-1,3	-2,9	-3,0	1,8	-2,8	-0,3
50 - 100 tys.	456,21	-1,7	0,3	-4,7	-4,5	-0,3	-12,1	-4,0	-0,1
100 - 250 tys.	470,57	1,4	1,5	0,8	6,9	8,5	-5,3	-7,8	2,0
250 - 500 tys.	488,28	5,2	2,4	9,8	61,9	16,9	-18,9	9,0	2,9
Pow. 500 tys.	488,48	5,2	5,8	3,1	57,7	20,8	-26,3	-19,3	6,2
Polska	464,11	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne.

Minimum egzystencji dla Warszawy i województwa mazowieckiego

Minimum egzystencji w Warszawie dla rodziny z dwójką dzieci wyniosło w 2015 r. **1 990 zł na gospodarstwo** (498 zł na osobę). Jest to o ponad 7% wyższa wartość od średniej krajowej. Wartość koszyka dla woj. mazowieckiego z wyłączeniem Stolicy była o 1% niższa od wartości ogólnopolskiej.

Tabela 4. Wartość minimum socjalnego dla Warszawy w 2015 r.

Gospodarstwa	Pracownicze						Emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
Wyszczególnienie	M lub K	M+K	M+K+DM	M+K+DS.	M+K+DM+DS	M+K+DM+2xDS	M lub K	M+K
1. Żywność	218,81	437,62	628,17	698,63	889,18	1 150,19	187,84	375,67
2. Mieszkanie	276,10	389,38	552,25	552,25	716,50	880,10	276,10	389,38
- eksploatacja	259,58	367,53	523,52	523,52	679,54	835,56	259,58	367,53
- wyposażenie	16,53	21,85	28,72	28,72	36,96	44,54	16,53	21,85
3. Edukacja	0,00	0,00	5,06	69,03	74,08	143,11	0,00	0,00
4. Odzież i obuwie	24,73	47,08	71,52	72,88	97,32	123,11	24,73	47,08
5. Ochrona zdrowia	10,17	17,54	40,04	28,26	50,15	60,73	16,21	29,62
6. Higiena	21,35	42,37	52,05	59,17	68,87	85,80	17,55	34,78
7. Pozostałe wydatki	27,56	46,70	67,45	74,01	94,80	122,15	26,12	43,83
8. ME w Warszawie	578,72	980,69	1 416,53	1 554,22	1 990,89	2 565,19	548,55	920,36

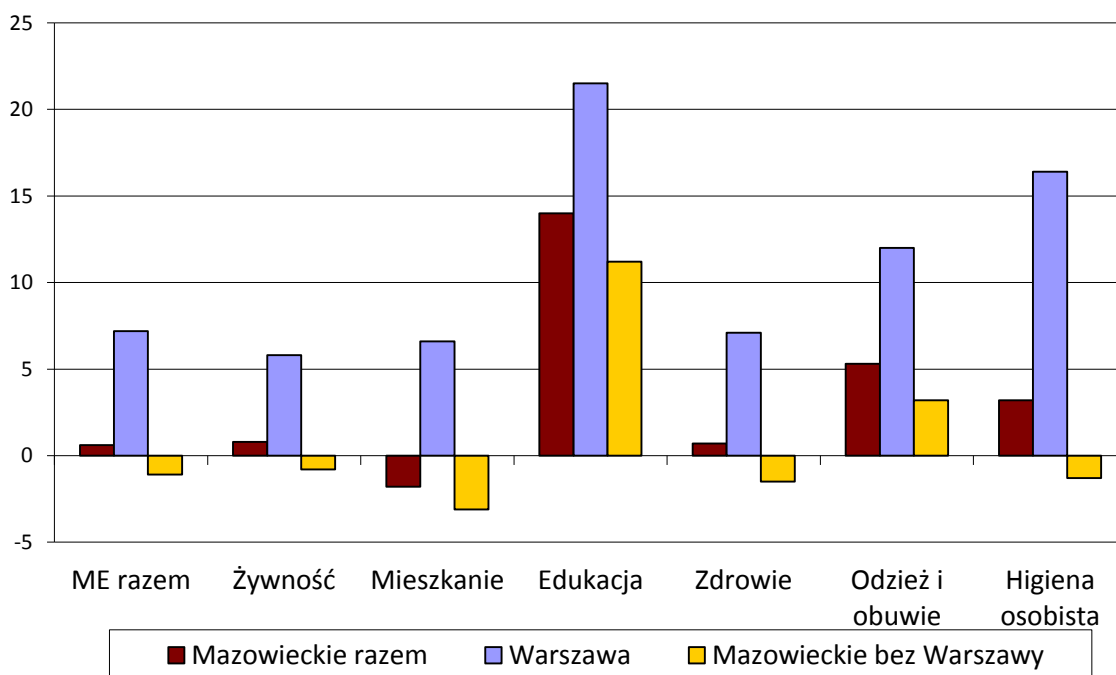
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych cenowych GUS.

Na tendencjach tych najbardziej zaważyły wydatki żywnościowe: w Warszawie były droższe o 5,8% od średniej dla kraju (w mazowieckim poza Warszawą była o 1,1% tańsza).

Władze stołeczne przyjęły w 2015 r. wyższe czynsze dla zasobów gminnych (o ponad 64% w porównaniu ze średnim poziomem czynszu w kraju), zdrożały także opłaty za usługi komunalne (droższe o 37%). Mimo tańszych usług podgrzania ciepłej wody czy centralnego ogrzewania, opłaty mieszkaniowe w Warszawie są o 6,6% droższe niż przeciętnie w kraju. Dla analogicznych zasobów w woj. mazowieckim poza Stolicą koszt jest niższy o 3,1% od średniej dla kraju.

Koszty niezbędnych wydatków edukacyjnych w Warszawie są o ponad 1/5 wyższe od średniej dla kraju, choć w woj. mazowieckim także są wyższe (ok. 10%). Odzież i obuwie w Stolicy były w 2015 r. droższe o 12% (w 2014 r. o 15%), podczas gdy skala odchylenia w woj. mazowieckim od średniej krajowej była trzykrotnie mniejsza. Na wydatki na podstawowe leki (apteczka domowa) w Warszawie należało wydać o 7% więcej, zaś na środki higieny osobistej – 16,4% więcej.

Wykres 2. Minimum egzystencji dla Warszawy i woj. mazowieckiego w 2015 r. (odchylenia od średniej krajowej, Polska=0,0, gospodarstwo 4-osobowe).

Literatura

GUS (2016 a), *Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych według województw*, opracowanie sygnałne, 25.02.2016 r.

GUS (2016 b), *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2015 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, opracowanie sygnałne, 12.05.2016 r.

GUS (2016 c), *Sytuacja gospodarstw domowych w 2015 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, notatka informacyjna, 25.05.2016 r.

Deniszczuk L., Kurowski P., Styrc M. (2007), *Progi minimalnej konsumpcji gospodarstw domowych wyznaczone metodą potrzeb podstawowych. Rodzaje, oszacowania i zastosowania polityce społecznej*, IPiSS, Warszawa.

Deniszczuk L., Sajkiewicz B. (1997), *Kategoria minimum egzystencji*, w: Golinowska (1997).

Golinowska S. (1997), *Polska bieda II. Kryteria – Ocena – Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa.

Golinowska S., Kurowski P., Sajkiewicz B. (1998), *Zasady i kryteria udzielania pomocy społecznej*, maszynopis, IPiSS, Warszawa.

Kurowski (2015), *Szacunki minimum socjalnego i minimum egzystencji dla Warszawy na podstawie danych średniorocznych w 2014 r.*, Polityka społeczna 11-12/2015 r.

Kurowski (2015 a), *Zróżnicowanie minimum socjalnego oraz minimum egzystencji w układzie przestrzennym w 2014 r.*, Polityka społeczna 9/2015 r.

Kurowski (2015 b), *Szacunki minimum socjalnego i minimum egzystencji dla Warszawy na podstawie danych średniorocznych w 2014 r.*, Polityka społeczna 11-12/2015 r.

Kurowski P. (2001), *Terytorialne zróżnicowanie wartości koszyków minimum egzystencji i minimum socjalnego w latach 1998 – 2000*, ekspertyza na zlecenie MPiPS, IPiSS, Warszawa.

Sajkiewicz B. (1998), *Zróżnicowanie terytorialne kosztów żywienia na poziomie minimum egzystencji i minimum socjalnego*, w: Golinowska S., Kurowski P., Sajkiewicz B. (1998)

Opracował: dr Piotr Kurowski